

Paczóska, Małgorzata

Działalność Stowarzyszenia "Rodzina Wojskowa" w garnizonie siedleckim w latach 1930-1939

Szkice Podlaskie 6, 52-56

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA PACZÓSKA

Działalność Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w garnizonie siedleckim w latach 1930–1939

Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa” zostało powołane w Polsce w 1925 r. przez Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zasadniczymi celami Stowarzyszenia były: organizowanie samopomocy ekonomicznej i kulturalnej oraz prowadzenie pracy kulturalno-oświatowej wśród żołnierzy.

Samopomoc ekonomiczna polegała na: gromadzeniu funduszy (na różne cele), zakładaniu i prowadzeniu biur pośrednictwa pracy, organizowaniu kursów zawodowych, udzielaniu bezpłatnych fachowych porad prawnych, opiece nad dziećmi oraz na urządzaniu przedsiębiorstw finansowych, przemysłowych i handlowych. W zakresie samopomocy kulturalnej działalność Stowarzyszenia koncentrowała się na: tworzeniu klubów, bibliotek i czytelni, urządzaniu odczytów i wykładów tematycznych, organizowaniu wycieczek. Ponieważ, jak głosił Statut Stowarzyszenia, „kultura ducha powinna opierać się na kulturze ciała, za niezbędne uznaje się organizowanie wychowania fizycznego członków”¹.

Głównym organem Stowarzyszenia był Zarząd Naczelny z siedzibą w Warszawie, któremu bezpośrednio podlegały kierownictwa kół działających przy garnizonach wojskowych. Według Statutu Stowarzyszenia, przy każdym kole działało 10 wydziałów — sekcji:

- 1) Ogólna — organizacyjna,
- 2) Finansowa,
- 3) Uświadczenia Obywatelskiego,
- 4) Kulturalno-Oświatowa,
- 5) Opieki nad Dzieckiem,
- 6) Wydział Zdrowia,
- 7) Przynależności Kobiet do Obrony Kraju,
- 8) Wydział Pracy,
- 9) Wydział Opieki Społecznej,
- 10) Wydział Prasowy².

Stowarzyszenie zdobyło uznanie i poparcie w garnizonach. Szybko też nabrało rozgłosu i w całej Polsce zaczęły powstawać coraz to nowe Koła. W roku 1935 w Polsce istniały już 142 koła, które liczyły 19 000 członków³. W tym samym roku w rękach Rodziny Wojskowej znajdowało się 19 szkół, 89 przedszkoli, 14 świetlic dla dzieci, 7 klubów dziecięcych i około 50 ogródków jordanowskich. Szczególnie

troskliwą opieką otaczano dzieci w wieku szkolnym, zwłaszcza z rodzin bezrobotnych. Pomoc ta polegała głównie na organizowaniu i wydawaniu posiłków — rano i w południe.

Koła Rodziny Wojskowej współpracowały z wieloma organizacjami, między innymi ze Związkiem Obywatelskim Pracy Kobiet, Rodziną Policyjną, Rodziną Poczтовую, Polskim Czerwonym Krzyżem, Polskim Białym Krzyżem, Polską Macierzą Szkolną, Towarzystwem Przeciwgruźliczym oraz Komitetem Ligi Morskiej i Kolonialnej⁵.

Podobnie jak w całej Polsce, tak i w Siedlcach zrodziła się myśl utworzenia Koła Rodziny Wojskowej przy stacjonującym tam garnizonie. W styczniu 1930 r. Janina Hozerowa, żona dowódcy 22 pułku piechoty, zwołała zebranie pań — żon oficerów i podoficerów. I tak myśl przemieniła się w czyn. Stosunek siedleckich władz wojskowych do Koła był od samego początku bardzo przychylny. Dowódcy garnizonu i miejscowych formacji, rozumiejąc doniosłość pracy i poczynań członkiń, służyli zawsze radą i pomocą. Rozwój siedleckiego Koła przebiegał stopniowo. W 1930 roku powstały jako pierwsze sekcje: Kulturalno-Oświatowa, Opieki nad Dzieckiem, Sportowa, Prasowa i Dochodów Niestałych.

W skład Sekcji Kulturalno-Oświatowej wchodziły dwa działy. Dział kulturalno-samokształcący obejmował trzy referaty: samokształceniowy, odczytowy i biblioteczny. Pierwszy referat zajmował się prowadzeniem nauczania języka polskiego, historii i literatury, szerzeniem kultury artystycznej. Do jego zadań należało też przygotowywanie kursów języków obcych — np. w 1935 r. zorganizowany był kurs języka francuskiego dla początkujących i zaawansowanych. Kurs odbywał się dwa razy w tygodniu w lokalu siedleckiego Koła Rodziny Wojskowej⁶. Referat odczytowy urządzał odczyty dla członkiń Stowarzyszenia lub, w przypadku tematyki społecznej, politycznej czy związanej ze sprawami bieżącymi, dla szerszego grona słuchaczek i słuchaczy. Referat biblioteczny — oprócz prowadzenia bibliotek przy kołach, zbierania i dostarczania informacji o nowych wydawnictwach — zajmował się zakładaniem i prowadzeniem bibliotek pomocniczych.

Dział oświatowo-artystyczny obejmował również trzy referaty: teatrów amatorskich, chórów i orkiestr oraz krajoznawczo-wycieczkowy. Referat teatrów amatorskich tworzył kółka dramatyczne, dawał porady i wskazówki przy urządzaniu przedstawień, ułatwiał korzystanie z repertuaru kin i teatrów oraz dostarczał potrzebne filmy. Organizowano wycieczki, z których część miała na celu zapoznanie się ze zdobyczami polskiej gospodarki i myśli technicznej (zwiedzano kopalnie, fabryki, ośrodki przemysłowe), pozostałe zaś służyły wypoczynkowi i zwiedzaniu ciekawych geograficznie rejonów naszego kraju.

Do kompetencji Sekcji Kulturalno-Oświatowej należało też urządzenie i prowadzenie Klubów Członkiń Rodziny Wojskowej, w których koncentrować się miało życie towarzyskie Koła. Sekcja ta, kierowana przez pewien czas przez p. Bobrowską, zajmowała się również organizowaniem kursów kroju i szycia. Często prowadzone odczyty i wykłady, oprócz podejmowania aktualnych tematów społecznych, poli-

tycznych i gospodarczych, dotyczyły spraw związanych z ruchem kobiet, przygotowaniem ich do czynnego udziału we wszystkich dziedzinach ówczesnego życia.

Jedną z lepiej działających była sekcja Opieki nad Dzieckiem, prowadzona m.in. przez podpułkownikową Jędrzychowską i kapitanową Jadwigę Mazurkiewicz. Obok organizowania dziesiątków imprez kulturalno-rozrywkowych dla dzieci, sekcja zajmowała się również prowadzeniem szkół i przedszkoli. Przy siedleckim Kole Rodziny Wojskowej istniało przedszkole, do którego uczęszczało 30 dzieci, pozostających na stałe pod okiem wykwalifikowanej opiekunki⁷. W grudniu 1934 r. Sekcja Opieki nad Dzieckiem, pod kierunkiem wiceprzewodniczącej p. Boblewskiej, otworzyła nowe przedszkole dla 24 dzieci, zapewniając im fachową opiekę medyczną⁸.

Sekcja często organizowała akcje mające na celu zdobycie środków dla dzieci najbiedniejszych. I tak 29 czerwca 1932 r. w parku 9 pac na Rozkoszy odbywała się zabawa dla dzieci, podczas której zorganizowano loterię fantową i tani bufet. W trakcie całej imprezy przygrywała orkiestra wojskowa⁹. 27 stycznia 1935 r. zorganizowano zabawę dla uczniów ze szkoły im. Prezydenta Narutowicza w Siedlcach. Cała impreza przyniosła zysk w wysokości 212 zł¹⁰. Pieniądze uzyskane z tego typu akcji i imprez kulturalnych, organizowanych przez Sekcję Opieki nad Dzieckiem, zawsze przeznaczane były na pomoc szkołom i przedszkolom znajdującym się pod patronatem Rodziny Wojskowej oraz na wsparcie niektórych dzieci i ich rodzin.

Tradycyjnie co roku Sekcja organizowała Mikołajki. Kilka dni wcześniej przeprowadzano zbiórkę podarunków dla dzieci. Sama uroczystość miała zazwyczaj bardzo bogaty program, na który między innymi składały się przedstawienia (często w kasynie 22 pp), tańce i deklamacje w wykonaniu dzieci ze szkół i przedszkoli Stowarzyszenia. Później rozdawano prezenty. Każda impreza kończyła się zazwyczaj zabawą taneczną trwającą do późnych godzin wieczornych¹¹.

O dzieci dbała również Sekcja Opieki Społecznej. Pod swoją opiekę wzięła ona Szkołę Powszechną im. Rawicza, gdzie codziennie dożywiano 50 dzieci z najbiedniejszych rodzin. Z jej inicjatywy organizowano także różne akcje na rzecz pomocy dzieciom. 19 kwietnia 1935 r. Sekcja przygotowała dla 50 najuboższych dzieci ze szkoły im. Rawicza świąteczne przyjęcie, połączone z wręczaniem paczek z artykułami żywnościowymi — zwłaszcza słodyczami¹².

Sama Sekcja Opieki Społecznej powstała na początku 1934 r. Powołała ją w Siedlcach generałowa Rückemanowa. W myśl Okólnika z lutego 1935 r., wystosowanego do Zarządów Kół Rodziny Wojskowej, prace Sekcji obejmowały:

- 1) ogólną opiekę wewnętrzną nad wszystkimi członkami Rodziny Wojskowej w formie samopomocy koleżeńsko-ekonomicznej,
- 2) opiekę nad wdowami i sierotami po wojskowych,
- 3) opiekę nad bezrobotnymi i ludnością najbiedniejszą, w pierwszym rzędzie byłymi wojskowymi,
- 4) opiekę nad kościołem garnizonowym i grobami poległych¹³.

Przy siedleckiej Rodzinie Wojskowej działała również Sekcja Finansowa, kierowana m.in. przez pp. Sokalową i Świerczyńską. Sekcja ta ściśle współpracowała z pozostałymi i w miarę swoich możliwości wspierała ich akcje.

Już w 1932 r. powstała w Siedlcach sekcja Przystosowania Kobiet do Obrony Kraju. Kobiety uczone podstawowych zasad związanych z wojskowością — zarówno teoretycznie, jak i praktycznie. W lutym 1934 r. Sekcja zorganizowała 6-tygodniowy kurs obrony przeciwgazowej dla 40 osób. 31 stycznia 1938 r. por. Gilewicz wygłosił dla członkiń Koła w Domu Żołnierza odczyt na temat: „Zachowanie tajemnicy wojskowej”¹⁴.

Bardzo dobrze rozwinięta była też Sekcja Zdrowia. Oprócz współpracy z miejscowymi lekarzami, do jej zadań należało: podnoszenie warunków zdrowotnych, dbałość o higienę mieszkaniową, poprawa fizycznego rozwoju dzieci, a przede wszystkim opieka lekarska nad rodzinami Koła. Instrukcja Sekcji Zdrowia oraz Program Pracy na 1935 rok głosiły iż Sekcja, aby osiągnąć swe zamierzenia, powinna:

- 1) nawiązywać kontakty i współpracę z miejscowymi władzami,
- 2) organizować i ułatwiać opiekę lekarską oraz roztaczać nadzór nad przedszkolami zapraszając do współpracy miejscowych lekarzy,
- 3) organizować i powoływać do życia przychodnie oraz poradnie nad matką i dzieckiem,
- 4) rozszerzać już istniejącą działalność.

Rolą Sekcji miało być również:

- 1) opracowywanie odpowiednich odczytów, pogadank z zakresu zdrowia, higieny i zapobiegania chorobom zakaźnym — szczególnie gruźlicy,
- 2) referowanie materiałów nadsyłanych przez Wydziały Zdrowia,
- 3) organizowanie pogadank i kursów z zakresu pielęgniarstwa i ratownictwa.

Do zadań Sekcji należało też: prowadzenie propagandy idei kolonii letnich oraz półkolonii, zaznajamianie rodziców z tą formą wypoczynku i rozwoju dzieci. W miarę możliwości Sekcja miała organizować przy garnizonach kolonie letnie lub półkolonie z ogródkami¹⁵. Zarząd Naczelny zapraszał dzieci z Siedlec na organizowane przez siebie kolonie — w 1938 r. w Ciechocinku i Rabce¹⁶.

Co roku w lutym Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa” obchodziło swoje święto. W 1934 r. obchody te przypadły 5 lutego. W kościele garnizonowym ks. mjr Jeżewski odprawił uroczystą Mszę św. i wygłosił kazanie. W klubie miejskim odbyła się tego dnia uroczysta akademicka, podczas której uczczono Józefa Piłsudskiego, duchowego przywódcę i założyciela Rodziny Wojskowej¹⁷.

13 lutego 1938 r. uroczystość obchodzono w Siedlcach 13 rocznicę założenia Stowarzyszenia. Rano odprawiona została Msza św., w której oprócz władz wojskowych i państwowych gremialnie uczestniczyli członkowie Rodziny Wojskowej. Po południu, podczas okolicznościowego spotkania przy herbacie, odbyła się uroczystość wręczenia świadectw ukończenia kursu Przystosowania Kobiet do Obrony Kraju¹⁸.

Działająca przy Kole Sekcja Uświadomienia Obywatelskiego miała głównie na celu przekazywanie podstawowej wiedzy o obywatelu, społeczeństwie i państwie oraz kształtowanie postawy obywatelskiej.

Członkinie Koła włączały się czynnie w życie miasta, chcąc mieć wpływ na jego rozwój. Były obecne w pracach samorządów lokalnych i w akcjach wyborczych. P. Emilia Boblewska weszła w 1934 r. w skład Rady Miejskiej¹⁹. Udział w akcjach społeczno-politycznych odbywał się zawsze w zgodzie z wytycznymi obozu ideowo-politycznego, w skład którego wchodziła Rodzina Wojskowa.

Sekcja Uświadomienia Obywatelskiego współpracowała z Sekcją Kulturalno-Oświatową — zwłaszcza przy zakładaniu i prowadzeniu klubów, w których odbywały się odczyty, pogadanki, wykłady, dyskusje i kursy.

Stowarzyszenie, niosąc szeroko zakrojoną pomoc innym, nie zapomniało również o swoich członkach. Starano się utrzymywać na jak najwyższym poziomie życie towarzyskie i kulturalne, dbano o pogłębianie postaw patriotycznych mieszkańców miasta organizując liczne akademie i uroczystości o charakterze patriotycznym. 23 września 1938 r. na boisku garnizonowym odbyła się manifestacja z racji przyłączenia Zaolzia do Polski²⁰.

Zakres działalności Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” był bardzo szeroki i obejmował różne dziedziny życia. W Siedlcach kładło ono główny nacisk na pomoc rodzinom ubogim, a zwłaszcza dzieciom. Licznie organizowane imprezy budziły powszechny szacunek i uznanie dla Stowarzyszenia — nie tylko władz wojskowych, ale także ludności cywilnej miasta i jego okolic.

PRZYPISY

- ¹ Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa, CAW, sygn. 1.391.35.5.
- ² „Życie Podlasia”, nr 5, 3 II 1935, s. 1.
- ³ Tamże.
- ⁴ Tamże.
- ⁵ „Ziemia Siedlecka”, nr 5, 11 II 1934, s. 6.
- ⁶ Rozkaz dzienny nr 224 z 23 X 1935 r., CAW, 9PAL, sygn. 1.322.9.14.
- ⁷ „Ziemia Siedlecka”, nr 5, 11 II 1934, s. 6.
- ⁸ „Życie Podlasia”, nr 32, 9 XII 1934, s. 1.
- ⁹ „Nowa Gazeta Podlaska”, nr 26, 26 VI 1932, s. 5.
- ¹⁰ „Życie Podlasia”, nr 26, 3 III 1935, s. 2.
- ¹¹ „Życie Podlasia”, nr 32, 9 XII 1934, s. 1.
- ¹² „Życie Podlasia”, nr 9, 12 V 1935, s. 2.
- ¹³ Organizacje Paramilitarne 1918–39, CAW, sygn. 1.391.35.1.
- ¹⁴ Rozkaz dzienny nr 23 z 29 I 1938. CAW Komenda Garnizonu Siedlce (dalej KG Siedlce), sygn. 1.320.22.1.
- ¹⁵ Organizacje Paramilitarne, CAW, sygn. 1.391.35.1.
- ¹⁶ Rozkaz dzienny nr 60 z 16 III 1938, CAW, KG Siedlce, sygn. 1.320.22.2.
- ¹⁷ „Ziemia Siedlecka”, nr 5, 11 II 1934, s. 7.
- ¹⁸ „Ziemia Siedlecka”, nr 4, 20 II 1938, s. 5.
- ¹⁹ Stowarzyszenie Rodzina Wojskowa, CAW, sygn. 1.391.35.11.
- ²⁰ Rozkaz dzienny nr 213 z 22 X 1938, CAW, KG Siedlce, sygn. 1.320.22.1.